

Paweł Maciaszek

"Moje Pismo Tęcza" w służbie religijnej edukacji dzieci

Studia nad Rodziną 17/1 (32), 117-141

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ks. Paweł MACIASZEK – WT UKSW WARSZAWA*

„MOJE PISMO TĘCZA” W SŁUŻBIE RELIGIJNEJ EDUKACJI DZIECI

„Moje Pismo Tęcza” pełni pomocniczą funkcję w edukacji religijnej dzieci. Zawarte w kolejnych zeszytach treści tworzą cztery grupy tematyczne: a) poznanie prawd wiary i kierowanie się nimi na co dzień, b) kształtowanie sumienia i przestrzeganie przykazań Bożych, c) wychowanie do życia społeczno-kulturalnego, d) rozbudzenie wrażliwości na piękno. Składające się z 32 stron pismo ma zawsze wiodący temat, związany na przykład z konkretnym okresem liturgicznym, ważnym wydarzeniem w życiu Kościoła, codziennym życiem dziecka. Zawiera wiele interesujących tekstów, barwnych ilustracji i zadań do wykonania. Stałe miejsce w zeszytach „Mojego Pisma Tęcza” zajmują teksty biblijne; słowo Boże – posiadające wyjątkowe znaczenie dla życia religijnego człowieka – głoszone jest w każdym zeszyście. Pismo zawiera praktyczne wskazania dotyczące umiejętności modlenia się, które odnoszą się one zarówno do modlitwy osobistej, jak i wspólnotowej. Stałą praktyką jest zamieszczanie w nim treści związanych z codziennym życiem człowieka, inscenizacji na różne okazje, pomocy do prac manualnych (tworzenie makiet, plansz, wycinanek i ukladanek); wymienione zajęcia służą nie tylko poznawaniu świata, lecz są także zachętą do udziału w tworzeniu jego piękna.

W każdym wydaniu prezentowanego dwutygodnika znajduje się czterostronicowy „Dodatek pedagogiczny”. Na jego treść składają się teksty psychologów i pedagogów o wychowaniu dzieci (np. o umiejętności cieszenia się z drobiazgów, o konsekwencjach nadmiernego oglądania telewizji przez dzieci, o granicach jako szansie rozwoju najmłodszych) oraz rozważania kapłanów i katechetów na tematy związane ze chrześcijańskimi zwyczajami i duchowym życiem rodziny (np. o świętowaniu niedzieli, zwyczajach adwen-

* Wydział Teologiczny Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

towych). Może być zatem wykorzystywane zarówno w domach, jak i przedszkolach, pierwszych klasach szkoły podstawowej, świetlicach parafialnych.

Słowa kluczowe: „*Moje Pismo Tęcza*”, edukacja religijna, dzieci, czasopiśma dla dzieci.

Pojęcie edukacji religijnej

Termin „edukacja” – jeden z podstawowych pojęć w pedagogice – obejmuje „ogół wielowymiarowych działań oraz procesów służących wychowaniu i kształceniu osób czy grup społecznych”¹. W ostatnich latach pojęcie to zastąpiło dwa określenia: „kształcenie” i „wychowanie”. Jako przykład można podać fakt, że nazwa „Ministerstwo Oświaty i Wychowania” zastąpiona została nazwą „Ministerstwo Edukacji Narodowej”. Co więcej, nie mówi się już o celach kształcenia czy wychowania, lecz pierwszy etap nauki dziecka w szkole nazywany jest edukacją wczesnoszkolną; zdobywanie zaś wiedzy z poszczególnych przedmiotów to różne rodzaje edukacji, na przykład: polonistyczna, matematyczna, społeczno-przyrodnicza, muzyczna, plastyczna, religijna. Powyższa zmiana ukazuje, że termin „edukacja” zawiera w sobie jednocześnie kształcenie i wychowanie.

Celem edukacji religijnej jest nie tylko przekazywanie wiedzy, lecz także wychowanie do wiary, wychowanie człowieka religijnego. Współcześnie, w literaturze pedagogicznej, wiele miejsca poświęca się tej edukacji. Traktuje się ją jako element całości procesu wychowawczego, wpływającego na rozwój życia duchowego człowieka. Ona bowiem „otwiera horyzonty i wspomaga człowieka w rozwoju dążącym ku dojrzałości religijnej”².

Edukacja religijna, jak każda inna, stawia sobie cele, które realizowane są przez określone treści i metody oddziaływania. Dwa zasadnicze cele edukacji religijnej to:

- poznawanie Boga i prawd wiary (treści poznawcze);
- kształtowanie postaw (treści wychowawcze związane z wychowywaniem do wiary i do życia według nich, których zadaniem jest osiągnięcie doświadczenia przyjaźni dziecka z Bogiem i ukształtowanie odpowiednich jego postaw życiowych).

¹ B. Śliwerski, *Edukacja*, w: *Leksykon pedagogiki religii. Podstawy – koncepcje – perspektywy*, red. C. Rogowski, Warszawa 2007, s. 132.

² C. Rogowski, *Edukacja religijna*, w: *Leksykon pedagogiki religii*, dz. cyt., s. 140.

Zakres treściowy edukacji religijnej dla dzieci w wieku przedszkolnym, według ks. Zbigniewa Marka, można sprowadzić do czterech zasadniczych obszarów:

- doświadczenia w wychowaniu religijnym i ich budzenie u dzieci – jest to dążenie do tego, aby małe dziecko otwierało się na tajemnicę Boga, na to, co niematerialne;
- zdobywanie wiedzy o Bogu (należą tu także odpowiedzi na pytania: czym jest Pismo Święte, jakie są główne prawdy wiary, co to jest Kościół, kim są święci, jakie jest znaczenie zwyczajów religijnych?);
- nawiązanie osobowego kontaktu z Bogiem (przede wszystkim przez coraz lepiej rozumiany udział w celebracjach liturgicznych i codzienną modlitwę);
- kształtowanie postaw moralno-społecznych (dokonywane przez naśladowanie starszych, szczególnie rodziców)³.

Warto także w tym miejscu zaznaczyć, że najczęściej stosowanymi metodami pracy, prowadzącymi do osiągnięcia wskazanych powyżej celów edukacji religijnej dzieci, są:

- metody biblijne (czytanie Pisma Świętego, opowiadanie i analizowanie wydarzeń ze Starego i Nowego Testamentu, dialog z tekstem biblijnym, bibliodrama);
- metody liturgiczne (celebracje liturgiczne i nabożeństwa, adoracje i pielgrzymki);
- metody słowne (opisy, opowiadania, pogadanki, wypowiedanie własnej opinii);
- metody pracy z tekstem (czytanie – głośne i ciche – ze zrozumieniem, wypełnianie luk tekstowych, poszukiwanie alternatywnych tytułów);
- metody problemowe (problemowe sytuacyjne gry symulacyjne, inscenizacje, „burze mózgów”, gry dydaktyczne);
- metody praktyczno-eksponujące (ćwiczenia plastyczne, tworzenie kalendarzy i map, projektowanie kościołów i ich wystroju, wykonywanie lamponów i witraży, projektowanie i budowanie szopki betlejemskiej i grobu Pańskiego, plakatu, collage’u, tworzenie kalendarza czy mapy);
- formy medytacyjne (skupienie i refleksja, ćwiczenie ciszy i zdolności słuchania, medytacyjne oglądanie obrazu połączone ze słuchaniem cichej muzyki, pisanie modlitw i rozważań);

³ Por. Z. Marek, *Wychowanie do wiary. Zagadnienia wychowania religijnego dziecka w wieku przedszkolnym*, Kraków 1996.

- metody pracy z obrazem (tworzenie i opisywanie obrazu, wykorzystywanie slajdów i prezentacji multimedialnych, wykonywanie szkiców, diagramów, tabel)⁴.

Wyliczenie stosowanych metod potwierdza fakt, że sposobów przekazywania wiedzy religijnej i wychowania do wiary jest wiele. Mnogość metod umożliwia wybór z tej grupy takiej, która najlepiej odpowiadać będzie indywidualnym potrzebom poznawczym dziecka. W procesie tym bowiem nie można zapominać o wypowiedzianej przez Jacquesa Maritaina zasadzie: zanim dziecko stanie się dzieckiem obecnego wieku, narodu, kontynentu, nadążającym za przyjętymi standardami rozwoju czy też według nich opóźnionym, jest dzieckiem ludzkim; stąd też dla każdego z nas najważniejsze jest (i zarazem najtrudniejsze) stać się człowiekiem. Dlatego zasadnicze zadanie wychowania polega na pomocy wychowankowi w rozwoju, dzięki któremu staje się człowiekiem⁵.

W opisanej pokrótce religijnej edukacji najmłodszych – obejmującej zarówno poznawanie prawd wiary, jak i praktyki religijne – skuteczną pomoc stanowić mogą dziecięce czasopisma. Jednym z nich jest „Moje Pismo Tęcza”. Fakt publikowania tych zeszytów nieprzerwanie od dwudziestu lat motywuje do tego, aby zapytać o wkład zawartych w nich treści w kształtowanie w najmłodszych chrześcijańskich postaw.

Dwumiesięcznik „Moje Pismo Tęcza”

„Moje Pismo Tęcza” to wydawane co dwa miesiące religijne pismo dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Zawarte w nim treści i zastosowane metody dostosowane są do ich okresu rozwoju; odpowiadają one powszechnym opiniom, religijność najmłodszych określana jest jako „prymitywna” (prawdy wiary są wówczas czymś oczywistym, niekwestionowanym), a wiek przedszkolny to najlepszy czas dla formacji religijnej dziecka. Jego wiara nie rodzi się sama z siebie, lecz trzeba ją obudzić. W procesie tym zasadnicze miejsce zajmują ludzie, wśród których dzieci przebywają na co dzień⁶.

„Moje Pismo Tęcza” pojawiło się na polskim rynku wydawniczym w 1993 r., dzięki współpracy Katolickiego Tygodnika „Niedziela” (należącego do Kurii Metropolitalnej w Częstochowie) z francuskim wydawnic-

⁴ Por. J. Szpet, D. Jackowiak, *Lekcje religii szkołą wiary*, Poznań 1996, s. 116-130.

⁵ Por. J. Maritain, *Od filozofii człowieka do filozofii wychowania*, w: *Człowiek – wychowanie – kultura. Wybór tekstów*, red. F. Adamski, Kraków 1993, s. 61.

⁶ E. Wójcik, *O wychowaniu dzieci i młodzieży*, Pelplin 1993, s. 53.

twem „Fleurus Presse”, które wydaje kilkanaście czasopism dziecięcych i młodzieżowych. Publikacja była odpowiednikiem skierowanego do dzieci francuskojęzycznego miesięcznika „*Mon journal arc-en-ciel* – Moje Pismo Tęcza”. Pierwszy numer polskojęzycznej wersji ukazał się – na mocy podpisanej z „Niedzielą” umowy – w marcu 1993 roku w nakładzie 15 tys. egzemplarzy⁷.

Francusko-polskie przedsięwzięcie otrzymało pochwałę od Jana Pawła II; w nadesłanym – po otrzymaniu egzemplarza pisma – liście papież nie tylko wyraził radość z publikacji, lecz także wskazał, aby było „nowym rodzajem apostołstwa wśród dzieci i ich rodziców”⁸.

Obecnie czasopismo to – jako niezależne, w całości przygotowywane przez polską redakcję – wydawane jest co dwa miesiące i skierowane jest zasadniczo do dzieci w wieku od 4 do 9 lat. Jest pismem barwnym, drukowanym na wysokiej jakości papierze i, co szczególnie istotne, zawierającym wiele interesujących tekstów, ilustracji i zadań do wykonania. Może być zatem wykorzystywane nie tylko w domach, lecz także w przedszkolach i pierwszych klasach szkoły podstawowej. Składający się z 32 stron, każdy zeszyt ma zazwyczaj wiodący temat, związany na przykład z konkretnym okresem liturgicznym⁹, ważnym wydarzeniem w życiu Kościoła¹⁰, codziennym życiem dziecka¹¹. Opisując profil pisma, br. Tadeusz Ruciński zaznacza: „Tu bardzo starannie wyszukuje się główny temat każdego numeru – temat bardzo aktualny, obecny w życiu dziecka, ważny w wychowaniu, interesujący dziecko. Następnie ten temat – jak promień światła rozszczepiany w tęczę – prezentowany jest w różnych formach wizualno-werbalnych. Przybiera on formę historyjki obrazkowej

⁷ Por. M. Banaszkiewicz, *Moje Pismo Tęcza*, w: *Czas milczenia i czas mówienia. 75 lat Tygodnika Katolickiego „Niedziela”*, red. I. Skubiś, Częstochowa 2001, s. 176.

⁸ List Ojca Świętego Jana Pawła II do ks. Ireneusza Skubisia w związku z inicjatywą polsko-francuskiej współpracy w wydawaniu miesięcznika dla dzieci, „Niedziela” 1993, nr 51, s. 1.

⁹ Przykłady wyboru wiodącego tematu według przypadającego okresu liturgicznego: Bożonarodzeniowa Szopka, „Moje Pismo Tęcza” (dalej: MPT) 2009, nr 11-12; Bożonarodzeniowa Szopka, MPT 2010, nr 11-12; Bożonarodzeniowa Szopka, MPT 2011, nr 11-12; Wielkanoc. Niedziela niedziel, MPT 2007, nr 3-4; Zmartwychwstanie, MPT 2009, nr 3-4; Wielkanoc, MPT 2010, nr 3-4; Alleluja, MPT 2013, nr 3-4.

¹⁰ Przykłady głównego tematu numeru według wydarzeń w życiu Kościoła: Wierzę. Na Rok Wiary, MPT 2012, nr 9-10; Jan Paweł II błogosławionym, MPT, nr 5-6 (2011).

¹¹ Przykłady tematu dotyczącego codziennego życia najmłodszych: Rodzina, MPT 2009, nr 5-6; Rosnę, MPT 2010, nr 9-10.

lub komiksu, znajduje odzwierciedlenie i zakorzenienie w dziejach jakiejś postaci ze Starego Testamentu, jak również w Ewangelii”¹².

W każdym wydaniu prezentowanego dwutygodnika znajduje się czterostronicowy „Dodatek pedagogiczny”. Na jego treść składają się teksty psychologów i pedagogów o wychowaniu dzieci (np. o umiejętności cieszenia się z drobiazgów, o konsekwencjach nadmiernego oglądania telewizji przez dzieci, o granicach jako szansie rozwoju najmłodszych) oraz rozważania kapłanów i katechetów na tematy związane ze chrześcijańskimi zwyczajami i duchowym życiem rodziny (np. o świętowaniu niedzieli)¹³. Z pomocy tych – uzasadniających zarówno konieczność poruszenia z najmłodszymi prezentowanego w danym numerze pisma tematu, jak i dokładniejszego zrozumienia psychicznych potrzeb dziecka na jego obecnym etapie rozwojowym – korzystać powinni dorośli opiekunowie dzieci, którym zależy na wszechstronnym wychowaniu najmłodszych: rodzice, dziadkowie, wychowawcy i katecheci. Często bowiem wielu z nich, szczególnie młodzi czy bez doświadczenia, nie umie rozmawiać ze swoimi dziećmi o Panu Bogu i odpowiadać na pytania dotyczące wiary¹⁴.

Treści „Mojego Pisma Tęcza”

W każdej edukacji, w tym także religijnej, dokonuje się przekaz określonych treści. Poniższa prezentacja stron „Mojego Pisma Tęcza” pozwoli poznać ich pomocniczą funkcję w edukacji religijnej dzieci. Zawarty w poszczególnych zeszytach przekaz tworzy cztery grupy tematyczne:

- 1) poznanie prawd wiary i kierowanie się nimi na co dzień;
- 2) kształtowanie sumienia i przestrzeganie przykazań Bożych;
- 3) wychowanie do życia społeczno-kulturalnego;
- 4) rozbudzenie wrażliwości na piękno, ukazanie wartości estetycznych.

¹² Cyt. za: M. Banaszkiewicz, *Moje Pismo Tęcza*, dz. cyt., s. 177.

¹³ P. Maciaszek, *Msza święta – sercem niedzieli*, „Dodatek pedagogiczny”. MPT, nr 5-6 (2004), s. 2: „Niedzielną Mszą św. umacnia w przekonaniu, że bez modlitwy nie można niczego osiągnąć. Jedynie razem z Panem Bogiem można kroczyć drogą duchowego rozwoju, który dokonuje się przez wspólne słuchanie Słowa Bożego, karmienie się Ciałem Pańskim, budowanie wspólnoty z bliźnimi. Wówczas łatwiej zaufać i powierzyć Bogu wszystkie sprawy: troskę o miłość i zgodę, rodzinny dialog, wzajemne zrozumienie”.

¹⁴ Por. I. Skubiś, „Moje Pismo Tęcza”, „Niedziela” 2001, nr 11, s. 22.

Ad. 1. Poznanie prawd wiary i kierowanie się nimi na co dzień – katolickie dogmaty, modlitwa, życie sakramentalne, inne praktyki religijne.

Grupa pierwsza – poświęcona podawaniu katolickich dogmatów – dzielona jest na dwie części: poznawania prawd wiary i wyrabiania umiejętności kierowania się nimi na co dzień. Taka praktyka pozwala każdemu dziecku poznać odpowiedź zarówno na pytanie: w co wierzę?, jak i: na czym polega życie chrześcijanina? W ten sposób realizowana jest prawda, że „poznawanie i przeżywanie prawd wiary, to jedno z podstawowych zadań edukacji religijnej”¹⁵. Edukacja taka prowadzi bowiem do zrodzenia w wychowankach potrzeby poznania pochodzenia życia, wówczas budzą się w nich pytania dotyczące sensu życia i podstawowych ludzkich doświadczeń (skąd, dokąd, dlaczego?). Dla najmłodszych jest to zatem czas nabierania przekonania, że praktyki religijne są nieodłącznym elementem przeżywania codzienności w łączności z Chrystusem przez poznawanie prawd wiary. „Dogmaty są w wychowaniu konieczne, a opinia o ich szkodliwości jest manipulacją zmierzającą do zdobycia władzy nad człowiekiem poprzez wychowanie. Bez wartości mających swe źródło w dogmacie, kultura staje się nie tylko jałowa, ona ulega zniszczeniu, przekształcając się z kultury życia w kulturę śmierci. Wychowanie pozbawione swoich ontologicznych i aksjologicznych podstaw, staje się nie drogą rozwoju osoby, ale narzędziem jej deprawacji”¹⁶. Zrozumiały zatem staje się fakt, że na łamach „Mojego Pisma Tęcza” (którego twórcy pragną pomagać w procesie wychowywania najmłodszych do wiary) odnaleźć można rozwinięcie między innymi takich zagadnień, jak:

- poznanie źródeł wiary i zawartego w nich nauczania – treści Pisma Świętego i Tradycji Kościoła¹⁷;
- poznanie osoby Jezusa Chrystusa (kim był i jak wyglądało Jego ziemskie życie)¹⁸;
- jak rozumieć prawdę o wszechmocy Boga – zazwyczaj tłumaczenie jej dokonywane jest przez ukazywanie działania Syna Bożego¹⁹;
- kim jest Najświętsza Maryja Panna i dlaczego wspomiana jest w naszych modlitwach? Przedstawiane treści stanowią opowiadanie o życiu Maryi,

¹⁵ Z. Marek, *Wychowanie do wiary. Zagadnienia wychowania religijnego dziecka w wieku przedszkolnym*, Kraków 1996, s. 24.

¹⁶ B. Parysiewicz, *Czy wychowanie potrzebuje dogmatów?*, „Katecheta” 2007, nr 7-8, s. 69.

¹⁷ Por. T. Ruciński, *Dwa drzewa*, MPT 2009, nr 9-10, s. 23.

¹⁸ Por. tenże, *Ślady po zmartwychwstaniu*, MPT 2009, nr 3-4, s. 8.

¹⁹ Por. A. Mrozek, *Nasze „Wierzę”*, MPT 2013, nr 1-2, s. 22.

pozwalają poznać miejsca Jej kultu (sanktuaria), tłumaczą pobożność maryjną i zachęcają do jej praktykowania²⁰;

- kim są aniołowie i jakie wykonują zadania? Dzieci poznają, kim są te duchy, na czym polegało wypełnienie przez nich zadań opisanych w Piśmie Świętym, w jaki sposób modlić się, prosząc o ich pomoc²¹;
- prezentacja świętych i błogosławionych – postaci patrona lub czczonej w dniu przypadającym w okresie wydania konkretnego zeszytu *Mojego Pisma Tęcza*²².

Wskazane powyżej treści prezentowane są dzieciom w zrozumiałym dla nich języku i formie: przez opowiadania, zagadki, zabawy, uczenie modlitw. To, co na początku wydaje się zbyt trudne, później okazuje się łatwe i możliwe do wykonania. Od początku – jak potwierdza Elisabeth Marshall-Hannart, redaktorka naczelna „*Mon journal arc-en-ciel*” – pismo pragnęło pomagać dorosłym „w przybliżaniu dzieciom świata, języka i obrazów Biblii. Sugeruje, jak mówić w sposób prosty i przystępny do małych dzieci o tym, co często jest tak trudne do powiedzenia – o wierze. (...) Dlatego często nawiązujemy do sytuacji i wydarzeń, jakie dziecko przeżywa”²³.

W podjętej prezentacji wkładu „*Mojego Pisma Tęcza*” w edukację religijną dzieci warto zauważyć, że proces ten polega na przekazywaniu wychowankowi postaw i założeń własnej religii; jest to zatem nie tylko poznawanie prawd

²⁰ I. Skubiś, Drodzy czytelnicy „*Mojego Pisma Tęcza*”, „Dodatek pedagogiczny”. MPT 2012, nr 9-10, s. 1: „Październik to także miesiąc Różańca świętego. Możemy przez rozważanie tajemnic różańcowych wchodzić w życie Pana Jezusa i Matki Najświętszej. (...) Matka Jezusa ma pomóc nam, a szczególnie dzieciom, zbliżyć się do Boga, by świat łaski rozwijał się w naszych rodzinach”; por. M. Bodak, Z Maryją poznajemy Jezusa, MPT 2012, nr 9-10, s. 11-12.

²¹ Por. T. Ruciński, Anielskie nowiny, MPT 2012, nr 5-6, s. 26-29; tenże, Anioł Stróż naszych dusz, MPT 2004, nr 9-10, s. 26; M. Nawrocka, Rozmowa z aniołem z betlejemskiej grotty, MPT 2012, nr 11-12, s. 32.

²² Por. M. Bodak, Rosnąc prosto do nieba, MPT 2010, nr 9-10, s. 8-9; Rodzina z Nazaretu, MPT 2012, nr 11-12, s. 11; A. Mrozek, Św. Dominik Savio, MPT 2007, nr 9-10, s. 26-27. W ostatnim z wyliczonych tekstów dzieci zachęcane są do tego, aby naśladować św. Dominika w szerzeniu dobra wśród kolegów; mogą czynić to przez delikatne upominanie, zachęcanie do dobrych uczynków i przykład życia według poznawanej nauki Chrystusa.

²³ B. Baranowska, Tęcza w Paryżu i w Częstochowie. Rozmowa z Elisabeth Marshall-Hannart, redaktorem naczelnym „*Mon journal arc-en-ciel*”, „*Niedziela*” 1993, nr 51, s. 1.

wiary, lecz także nieustanne wykonywanie praktyk religijnych i pogłębianie ich rozumienia. Dzieci w okresie edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej bardziej nastawione są na przeżywanie i aktywność religijną niż na pogłębianie wiedzy religijnej. Stąd też w wydawanym przez Tygodnik Katolicki „Niedziela” tytule dla najmłodszych umieszczane są tematy zachęcające i ułatwiające dzieciom praktykowanie wiary. Na tym polega bowiem dzieło wychowania do wiary zarówno czterolatków, jak i ośmiolatków.

Stałe miejsce w zeszytach „Mojego Pisma Tęcza” zajmują teksty biblijne; słowo Boże, posiadające wyjątkowe znaczenie dla życia religijnego człowieka, głoszone jest w każdym numerze. W ten sposób najmłodszy nie tylko poznają treści Pisma Świętego, lecz także zauważają, że jest ono źródłem chrześcijańskiej wiary. Są wychowywani zarówno do miłowania słów Bożych, jak i przestrzegania ich jako centrum wiedzy o Bogu. W tym miejscu warto przywołać opinię ks. Ireneusza Skubisia, który zapewnia: „symbolika biblijna, wydarzenia i teksty biblijne oraz komentarze są bardzo starannie dobrane i prowadzą dziecko w istotę chrześcijaństwa, w istotę życia”²⁴. Historie ze Starego i Nowego Testamentu ukazują ludzi, których życie podobne było do żyjących współcześnie; musieli pokonywać wiele problemów, zadawali pytania dotyczące celu i sensu istnienia, cieszyli się zwycięstwami i przeżywali porażki. Poznawanie historii biblijnych bohaterów stanowi drogę poznania możliwości pokonywania zła i czynienia dobra przez wierzących w Boga i kochających Go.

Na kartach „Mojego Pisma Tęcza” odnaleźć można praktyczne rady dotyczące umiejętności modlenia się. Odnoszą się one zarówno do modlitwy osobistej, jak i wspólnotowej (w rodzinie, kościele). Teksty te nie tylko zachęcają do dialogu z Bogiem, lecz także uczą jego nawiązywania; jest to swego rodzaju „szkoła modlitwy”. W niej nauczyć się można odmawiania modlitw²⁵, praktykowania przyzywania wstawiennictwa Matki Bożej²⁶, różnorakich form modlitwy (np. wyrażającej dziękczynienie)²⁷. Zdobywanie takich umiejętności

²⁴ I. Skubiś, „Mojego Pisma Tęcza”, dz. cyt., s. 22.

²⁵ Por. E. Nocoń, O Różańcu, MPT 2003, nr 9-10, s. 28; Różaniec, MPT 2012, nr 9-10, s. 13-22 (na stronach znajduje się, przeznaczona do wykonania przez dzieci, wycinanka z tajemnicami Różańca).

²⁶ Modlitwa przed wizerunkiem Matki Bożej, MPT 2001, nr 9-10, s. 32.

²⁷ MPT 1995, nr 6, s. 9: „Mój Boże, Ty, który jesteś nieskończenie wielki, stałeś się całkiem małym, i właśnie najmniejszy, najbardziej się dla Ciebie liczą. Dziękuję Ci za Twą miłość, która ogarnia całe stworzenie”.

daje najmłodszym, potrzebującym – w odróżnieniu od dorosłych – zmian i różnorodnej ekspresji, możliwość wyboru i urozmaicenia.

Stałą praktyką jest zamieszczanie na łamach omawianego pisma treści związanych z codziennym życiem człowieka, inscenizacji na różne okazje, pomocy do prac manualnych (tworzenie makiet, plansz, wycinanek i układanek); wymienione zajęcia służą poznawaniu zarówno piękna świata, jak i powołania ludzi do udziału w tym dziele.

Podobnie ważne, jak tematy o modlitwie, są te, które dotyczą sakramentów świętych. Wśród nich najczęściej podejmowanymi są zagadnienia związane z Eucharystią²⁸. Ich celem jest nie tylko wyliczenie i wytłumaczenie obrzędów Mszy świętej, lecz także nauczenie przeżywania ich w taki sposób, aby stanowiły drogę rozwoju życia duchowego. Objasnianie znaków i symboli liturgicznych pozwala dzieciom coraz lepiej rozumieć liturgię i bardziej angażować się w jej przeżywanie, pojmować jej sens i dostrzegać bliskość Boga, otwierać się na Jego działanie. Tym, które były już u Pierwszej Komunii świętej, w przyjaźni z Chrystusem pomaga trwać szczerą odpowiedź na zadawane im pytania: „jak często przyjmują Komunię świętą; czy pamiętają, że ludzkie serce może stawać się mieszkaniem Pana Jezusa; czy zamieszkanie Chrystusa w sercu zobowiązuje człowieka do naśladowania Go; czy przyjęcie Jezusa przypomina o radości, uśmiechu dla innych i pomocy potrzebującym?”²⁹.

Do opiekunów najmłodszych kierowana jest zachęta: „Starajmy się zgłębiać istotę Mszy św., poznawać bogactwo jej symboli, prośmy Chrystusa, aby pozwolił nam doświadczyć Jego obecności, aby Msza św. stała się spotkaniem z Jego osobą. Nie będzie wtedy miejsca na nudę i lekceważenie”³⁰. Innym przykładem potwierdzającym troskę autorów omawianego pisma o poznawanie świętych obrzędów jest wytłumaczenie symboliki znaków chrzcielnych: wody, krzyża świętego, świecy chrzcielnej, białej szaty³¹.

Szczególnie często zachęca się dzieci do uczestnictwa w niedzielnej liturgii; dokonuje się to przez wytłumaczenie, że „ten dzień Bóg dał człowiekowi, aby

²⁸ Por. Wokół Mszy świętej, MPT 2007, nr 3-4, s. 16-17; Obecność Jezusa w Eucharystii, MPT 2005, nr 3-4, s. 24-25; T. Ruciński, Podzielił się ... sobą?, MPT 2009, nr 3-4, s. 6-7.

²⁹ Por. R. Krześniak, Komunia święta, MPT 2007, nr 5-6, s. 8.

³⁰ M. Bodak, Postawy i gesty w liturgii, „Dodatek pedagogiczny”. MPT 2004, nr 5-6, s. 3. Autorka wyjaśnia znaczenie znaku krzyża, bicia się w piersi, potrójnego znaku krzyża przed Ewangelią oraz postawy stojącej, klęczącej i siedzącej.

³¹ Por. Taż, O sakramencie chrztu świętego, MPT 2006, nr 3-4, s. 9.

człowiek okazał Mu swoją miłość, ale też by wypoczął. Sercem niedzieli jest Msza św. Chrystus szczególnie wtedy zaprasza każdego z nas do Siebie, jako Swoich gości, dla których przygotował specjalne miejsce i łaski³². Najmłodszy – dowiadując się, jak przeżywają niedzielę ich rówieśnicy – słyszą o tym, co jest najważniejsze w tym dniu, na czym polega świętowanie, co by było, gdyby nie było niedzieli³³.

Po treściach dotyczących nauczania Kościoła, modlitwy i sakramentów należy jeszcze zwrócić uwagę na pokazywane w rzeczonym dwumiesięczniku inne praktyki religijne; ich obecność tłumaczy związek z przeżywanym wówczas okresem liturgicznym lub podejmowanymi aktualnie formami kultu; można w tym miejscu wskazać tematy dotyczące pielgrzymowania³⁴, nabożeństw majowych i czerwcowych³⁵, dni modlitwy w różnych intencjach³⁶. Na przykład w Wielkim Poście dzieci zachęcane są do następujących praktyk: znajdowania więcej czasu na modlitwę; pomocy potrzebującym przez zbiórkę odzieży, żywności, przyborów szkolnych; rezygnowania z ulubionego programu telewizyjnego, gry czy słodczy; ofiarowania zaoszczędzonych pieniędzy na Caritas; pomocy w parafialnej świetlicy³⁷. W zeszytcie, w którym zamieszczona została wskazana propozycja przeżywania przez dzieci liturgicznego okresu przygotowującego do Wielkanocy, znalazło się także przeznaczone dla rodziców jej uzasadnienie. Podstawę zachęty do jałmużny, pokuty i modlitwy stanowi wy tłumaczenie treści jednej z wielkopostnych prefacji: „Wszechmogący Boże, (...) pozwalasz Twoim wiernym co roku z oczyszczoną duszą radośnie oczekiwać świąt wielkanocnych, aby gorliwie oddając się modlitwie i dziełom miłosierdzia, przez uczeństwo w sakramentach odrodzenia osiągnęli pełnię dziecięctwa Bożego”³⁸.

Poruszany w „Moim Piśmie Tęcza” temat pielgrzymowania realizowany jest na przykład przez podanie odpowiedzi na takie pytania, jak: który z miesięcy jest dla Polaków wyjątkowy z racji pielgrzymek, kto pielgrzymuje na

³² Taż, Msza święta – sercem niedzieli, MPT 2004, nr 5-6, s. 8-9.

³³ Por. Taż, O niedzielnym świętowaniu, MPT 2007, nr 3-4, s. 26.

³⁴ Por. W drodze na Jasną Górę, MPT 2004, nr 7-8, s. 8-9.

³⁵ Por. M. Nawrocka, Majowe i czerwcowe, MPT 2006, nr 5-6, s. 29.

³⁶ Por. M. Bodak, XII Światowy Dzień Chorego, MPT 2004, nr 1-2, s. 8; Niedziela Misyjna, MPT 2001, nr 9-10, s. 30-31.

³⁷ Por. I. Wackener, Wielki Post na co dzień, MPT 2004, nr 1-2, s. 28-29.

³⁸ Pierwsza Prefacja Wielkopostna. Duchowe znaczenie Wielkiego Postu, w: Mszał Rzymski dla diecezji polskich, Poznań 2010², s. 25*.

Jasną Górę, kto wita pielgrzymów, jakie wydarzenie ma miejsce w kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej?³⁹. Kolejne pytania, w wierszowanej formie, zadaje dzieciom br. Tadeusz Ruciński: „Co robi łągęga? (...) A włóczęga? (...) A czym się różni od nich pielgrzym?”. Podane odpowiedzi uzupełnia umieszczona poniżej wzmianka: „W 1711 r., kiedy Warszawie groziło wymarcie, ponieważ mieszkańcy chorowali na śmiertelną chorobę, z kościoła Świętego Ducha ojcowie paulini poprowadzili pokutną pielgrzymkę na Jasną Górę, z prośbą o uratowanie mieszkańców od zarazy. Maryja wysłuchiwała prośb pielgrzymów i od tej chwili, co roku w sierpniu wyrusza warszawska pielgrzymka, dziękując Bogu za cud ocalenia”⁴⁰.

Warto w tym miejscu wspomnieć również o treściach ukazujących życie i działanie tych, którzy we wspólnocie Kościoła wypełniają szczególne zadanie. Do takich osób należy bez wątpienia każdy z papieży. Tworzący „Moje Pismo Tęcza” starają się, aby także dzieci dobrze знаły kierującego Ludem Bożym następcę św. Piotra. Posługę Benedykta XVI poznają one przyglądając się św. Benedyktowi; życiowe motto patrona Europy „*ora et labora* – módl się i pracuj” wyraża codzienne zadania papieża, który modlitwą i pracą buduje Boży Kościół w Europie i na całym świecie. W realizacji tych zadań pomagać mogą najmłodszy, do których adresowana jest zachęta: „Pomóż mu cichą modlitwą i pilną nauką”⁴¹. Omawiany dwumiesięcznik opowiada także o wyborze Ojca Świętego Franciszka, jego dotychczasowym życiu i widocznej w nauczaniu szczególną miłości do człowieka (szczególnie do dzieci, biednych, chorych). „Zastanów się – proszą dalej autorzy czasopisma – jaką modlitwę możesz podczas wieczornego pacierza ofiarować w intencjach papieża Franciszka. A może wybierzesz dzień w tygodniu, który będzie dniem Ojca Świętego. Tego dnia np. przyjmiesz Komunię św. w jego intencjach i ofiarujesz wszystko, co Cię spotka tego dnia za Papieża?”⁴². Adresaci pisma zaproszeni zostali także do dziękczynienia za dar beatyfikacji Jana Pawła II. Przypomnienie o wielu latach

³⁹ Por. W drodze na Jasną Górę, MPT 2004, nr 7-8, s. 8-9.

⁴⁰ Pielgrzymowanie na Jasną Górę, MPT 2011, nr 7-8, s. 28-29.

⁴¹ T. Ruciński, Święty Benedykt – patronem Europy i Ojca Świętego, MPT 2005, nr 7-8, s. 25.

⁴² M. Bodak, Papież Franciszek, MPT 2013, nr 5-6, s. 22. W zeszycie znajduje się przeznaczony do samodzielnego wycięcia przez dziecko portret Ojca Świętego Franciszka (s. 13-20), objaśnienie papieskiego herbu i zawołania (s. 11-12) oraz quiz z pytaniami o pierwszego biskupa Rzymu, wybierających papieża i państwo, które jest stolicą Kościoła katolickiego (s. 31).

papieskiego posługiwania – gorliwej modlitwie, trosce o najbiedniejszych, ponad stu pielgrzymkach do różnych krajów świata – stanowić ma nie tylko zachętę do wdzięczności za ogłoszenie Papieża Polaka błogosławionym, lecz także do modlitwy przez jego wstawiennictwo i w intencji kanonizacji⁴³.

Ad. 2. Kształtowanie sumienia i przestrzeganie przykazań Bożych

Drugą grupę tematyczną stanowią zagadnienia moralne. Ich obecność tłumaczona jest powszechnie uznawaną zasadą uznającą kształtowanie sumienia – wychowanie do miłości i do wartości – za fundamentalny element wychowania moralnego⁴⁴. Wychowanie bowiem rozumiane jest jako proces kształtowania ludzkiego charakteru, który formuje się poprzez kierowanie woli człowieka ku wartościom społeczno-moralnym. Nieustanną potrzebę poruszania tych zagadnień w edukacji religijnej najmłodszych uzasadnia wypowiedziany przez Roberta Colesa – który w procesie wychowawczym podkreśla szczególne znaczenie elementu moralności – zarzut: „Rodzice chyba zapomnieli, iż dzieci bardziej niż czegokolwiek innego potrzebują zasad życia, które jasno ustalają, co jest dobre, a co złe”⁴⁵.

Wychowanie do wiary jest nierozłączne z wychowaniem człowieka do życia według wartości dobra moralnego. Stąd w „Moim Piśmie Tęcza” znajduje się szereg zagadnień związanych z szeroko pojętym wychowaniem do miłości, czyli z realizacją przykazania miłości bliźniego. Osiągnięciu powyższych celów służą między innymi następujące teksty:

- pokazujące, na czym polega wypełnianie przykazania miłości bliźniego:
*Uczę się dzielić z innymi*⁴⁶, *I ty możesz pomóc koleżankom i kolegom*⁴⁷;

⁴³ Por. A. Mrozek, Dziękujemy za dar beatyfikacji Jana Pawła II, MPT 2012, nr 5-6, s. 8-9. W zeszycie zamieszczony został do wykonania portret Jana Pawła II oraz karty z modlitwami (s. 11-22), fragmenty papieskiego nauczania skierowanego do najmłodszych (s. 23).

⁴⁴ Por. S. Jasionek, Wychowanie moralne, Kraków 2004, s. 13.

⁴⁵ Cyt. za: D. Zalewski, Granice szansą rozwoju dziecka, „Dodatek pedagogiczny”. MPT 2012, nr 11-12, s. 2.

⁴⁶ Por. I. Wackenier, MPT 2003, nr 3-4, s. 4-5. Opowiadanie kończy się pytaniem: „Czy lubisz dzielić się z kolegami podczas przerwy lekcyjnej?”

⁴⁷ Por. M. Bodak, MPT 2004, nr 11-12, s. 6: „Niech i na Twoim stole zapłonie świeca Caritas, aby Twój kolezdy i koleżanki mogli radośniej przeżywać święta Bożego Narodzenia”.

- mówiące o szacunku dla rodziców: *W dniu twojego święta, Mamo, wszystkim najlepszemu!*⁴⁸, *Tato, kiedy dorosnę!*⁴⁹; *Dzień Matki i Ojca*⁵⁰.
- uczące poszanowania osób starszych i chorych: *Dzień Babci, Dzień Dziadka*⁵¹, *Czy karzeł może być wielki?*⁵², *Agatka nie słyszy*⁵³, *O czym marzą staruszkowie?*⁵⁴;
- tłumaczące, na czym polega miłość do samego siebie: *Dbam o siebie*⁵⁵.

Warto podkreślić, że w realizacji tematu miłości w „Moim Piśmie Tęcza” akcent położony jest na miłość do drugiego człowieka i otaczającego świata. Wyraźnie podkreślana jest bezwarunkowa miłość rodziców do dzieci oraz obowiązek miłości dzieci wobec mamy i taty. Najmłodszy uczą się okazywania szacunku osobom niepełnosprawnym, poznają piękno szeroko pojętego środowiska i dowiadują się o sposobach jego ochrony. W wyborze takich treści – tłumaczyła redaktorka naczelna francuskiej wersji omawianego pisma – pomagają nadsyłane przez dzieci listy. „Wyziera z nich, na razie nieśmiało, nowe pokolenie, które bardzo martwi się stanem naszej planety. Dzieci chcą, aby wszyscy mogli żyć w pokoju; ich marzeniem jest czysta i zdrowa ziemia, czyli w ich małej perspektywie ogród, dom, szkoła, ulica”⁵⁶.

Wskazane pragnienia najmłodszych potwierdzają słuszność ich formacji, dzięki której mogliby osiąść umiejętność szanowania świata przyrody – naturalnego środowiska człowieka. Trzeba nauczyć dzieci obcowania ze światem widzialnym, z przyrodą. Trzeba wychować je do ochrony fauny i flory. Wychowanie do szacunku dla środowiska przyrodniczego dąży więc do stwo-

⁴⁸ Por. N. Vilette, MPT 2004, nr 5-6, s. 2-3.

⁴⁹ Por. M. Nawrocka, MPT 2004, nr 5-6, s. 27.

⁵⁰ Por. także, MPT 2012, nr 5-6, s. 24-25. Wiersze „Moja mama” (s. 24) i „Z tątą wszystko jest możliwe” (s. 25) ukazują codzienny dialog rodziców z dziećmi, na który składa się obecność, bliskość, gotowość pomocy, zaufanie, wyrozumiałość. Tak postrzegana przez najmłodszych rodzicielska miłość jest przedmiotem wyrażanej im wdzięczności.

⁵¹ Por. także, MPT 2004, nr 1-2, s. 26.

⁵² Por. T. Ruciński, MPT 2003, nr 1-2, s. 12, 21.

⁵³ Por. K. Philipon, MPT 2004, nr 9-10, s. 24-25.

⁵⁴ Por. T. Ruciński, MPT 2003, nr 1-2, s. 9-11.

⁵⁵ Por. I. Chardonnet, MPT 2003, nr 7-8, s. 4-5. Opowiadanie podsumowane zostało trzema wskazówkami, by innym było z nami dobrze: mieć czyste ubranie, mieć zawsze uśmiech na twarzy, mieć serce pełne radości.

⁵⁶ B. Baranowska, Tęcza w Paryżu i w Częstochowie, dz. cyt., s. 12.

rzenia takiego stylu życia, w którym szukanie prawdy, piękna i dobra, byłoby elementem najważniejszym. Na potwierdzenie obecności w „Moim Piśmie Tęcza” tekstów, mówiących o tym, aby nie niszczyć przyrody i troszczyć się o zwierzęta, wskazać można: *Wielki dąb*⁵⁷, *Nasze ulubione zwierzęta*⁵⁸ czy też *Tak, chciałabym mieć kotka!*⁵⁹.

Dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym tworzą swój pierwszy, podstawowy system wartości. Ważny jest każdy z wymienionych elementów, gdyż dopiero wszystkie razem stanowią solidny fundament do kształtowania prawdziwie chrześcijańskiego, wrażliwego na dobro i zło, sumienia.

Ad. 3. Wychowanie do życia społeczno-kulturalnego

Kolejna grupa tematów poruszanych na łamach rzeczonoego dwumiesięcznika dotyczy zagadnień społeczno-kulturalnych. Treści te nierozzerwalnie powiązane są z edukacją religijną dlatego, że często pojawiają się w kontekście religijnym. Na kształt życia społecznego znaczący wpływ ma bowiem poczucie odpowiedzialności za dobro wspólne; ziemskiej rzeczywistości ładu społecznego nie zbuduje się bez poszanowania dobra wspólnego. Dlatego tak ważne jest dostrzeżenie nauki Boga, który na straży porządku życia wspólnoty ludzkiej umieścił Dekalog. Prawdą jest bowiem, że „człowiek wierzący kształtuje swoje sumienie. Gdy rozumiemy, co jest treścią Dekalogu, możemy pewniej kroczyć przez życie”⁶⁰. Zachowywanie Bożych przykazań to droga budowania ładu społecznego, którą należy prowadzić człowieka już od najmłodszych lat życia. Stąd też na stronach omawianego tytułu wydawniczego znajdują się między innymi teksty:

- prezentujące kulturę własnego narodu: *Wynalazca lampy naftowej*⁶¹, *Misyjni kołędnicy*⁶², *Polskie tradycje Wielkiego Tygodnia*⁶³;
- odkrywające kulturę innych narodów: *Jak świętuje się Trzech Króli we Francji*⁶⁴;

⁵⁷ Por. N. Kuperman, MPT 1998, nr 5, s. 5-7.

⁵⁸ Por. K. Jaquet, MPT 2004, nr 7-8, s. 30-33.

⁵⁹ Por. M. d’Allancé, MPT 2004, nr 7-8, s. 2-3.

⁶⁰ A. Szajda, Dekalog – pomoc w rozwoju sumienia, „Katecheta” 1999, nr 11, s. 31.

⁶¹ Por. M. Bodak, MPT 2004, nr 3-4, s. 28.

⁶² Por. J. Lenzion, MPT 2004, nr 1-2, s. 27.

⁶³ Por. MPT 2005, nr 3-4, s. 8-9.

⁶⁴ Por. I. Wackener, MPT 2003, nr 1-2, s. 4-5.

- uczące reguł kulturalnego zachowania się: *Dzieci bądźcie grzeczne!*⁶⁵, *Pospiesz się, Lili, czekamy na ciebie!*⁶⁶, *Codzienne zwyczaje*⁶⁷;
- związane z zasadami życia rodzinnego: *Wiersz dla Idealnej Babci i Idealnego Dziadka*⁶⁸, *Mama – pierwsza nauczycielka*⁶⁹;
- ukazujące piękno życia w jedności z innymi wspólnotami: *Wszyscy wierzymy w Chrystusa*⁷⁰.

Wskazanie tych kilku tytułów pozwala powiedzieć, że ich celem jest systematyczne przygotowywanie dzieci do życia w społeczeństwie – w narodzie, rodzinie, w gronie rówieśników, wspólnocie sąsiedzkiej. Są one wychowywane do postawy akceptacji i szacunku dla wyznawców innych religii. Autorzy tekstów, pragnący osiągnąć wskazane skutki, są przekonani, że dziecko w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym łatwiej akceptuje „odmienność” drugiego człowieka. Istotne jest jednak, aby zagadnienia te nie były przedstawiane w negatywnym świetle.

W publikowanych na łamach pisma treściach autorzy podejmują trud rozbudzenia w najmłodszych miłości i szacunku do ojczyzny – czynią to nie tylko przez pokazywanie jej piękna, lecz także ucząc historii narodu. Właśnie teksty o charakterze historycznym zasługują na szczególną uwagę. Pismo stara się bowiem przybliżyć dzieciom najważniejsze wydarzenia z historii Polski, tradycji narodowej i miłości do ojczyzny. Znajduje się tu między innymi cykl pt. „Z historii Polski obrazki malowane” Romana Tomasa, który rymowanymi wierszami przedstawia wydarzenia z polskiej historii. Opisują one albo konkretny okres historyczny, albo jakieś wydarzenie. Zazwyczaj związane są z przeżywanym w danym miesiącu wspomnieniem czy świętem państwowym⁷¹. Ponadto, redagujący czasopismo szczególne miejsce zachowują dla szeroko pojętej kultury; pełni ona bowiem znaczącą rolę w dziejach ludzkości

⁶⁵ Por. M. d’Allancé, MPT 2004, nr 9-10, s. 2-3.

⁶⁶ Por. N. Vilette, MPT 2004, nr 11-12, s. 2-3.

⁶⁷ Por. MPT 2005, nr 9-10, s. 4-5.

⁶⁸ Por. M. Nawrocka, MPT 2013, nr 1-2, s. 23.

⁶⁹ Por. M. Kotas, MPT 2006, nr 5-6, s. 4-5.

⁷⁰ Por. S. Chardonnet, MPT 1996, nr 1, s. 16-17.

⁷¹ MPT 2003, nr 5-6, s. 22-23: „W siedemnastym – dzieci – wieku, / W Polsce mało było śmiechu, / Wojny z Rosją, Kozakami, / Turcją, Szwecją, Tatarami, / Tak Ojczyznę wykrwawiły, / Że ją bardzo osłabiły. / Jan Kazimierz, choć był królem, / Słabą w kraju miał figurę. / Nikt monarchy nie szanował, / Każdy magnat uzurpował / Władzę, wpływy i majątek, / Więc anarchii był początek”.

i rozwoju człowieczeństwa. Tylko człowiek jest istotą kulturotwórczą i właśnie na nim spoczywa odpowiedzialność za kulturę, która – posiadając treści duchowe – pomaga w zjednoczeniu z Bogiem. Najmłodszy zdobywają w ten sposób pewność tego, że istnieje głęboki związek między Ewangelią, wiarą a kulturotwórczą działalnością człowieka; jego starania zawsze powinny przyczynić się do doskonalenia człowieka i wspólnego dobra ludzkości.

Ad. 4. Rozbudzenie wrażliwości na piękno, ukazanie wartości estetycznych

Ostatnią grupę treści stanowią zagadnienia wzywające do dbałości o estetykę, uczące wrażliwości na piękno. Kolorowa szata graficzna pisma i treści zamieszczone na stronach „Mojego Pisma Tęcza” tworzą „szkołę estetyki”; wycinanki, ilustracje, plansze, teksty i melodie piosenek uczą poznawania uroków otaczającego świata i wpływu kultury na życie i działanie człowieka. Na przykład takie teksty, jak: *Estetyka najbliższego otoczenia*⁷², *Co się słyszy w ciszy*⁷³ są w zamyśle ich autorów drogą realizowania procesu wychowania estetycznego. Pragną oni w ten sposób przygotować najmłodszych do postrzegania i oceny zjawisk estetycznych, zwłaszcza piękna, w otaczającym ich świecie przyrody i sztuki. Wierzą, że zajmując się wyrabianiem estetycznego smaku – wrażliwości na piękno – uczestniczą w dziele kształtowania osobowości człowieka. Przygotowujący kolejne zeszyty czasopisma pozostają wierni przesłaniu, że „sztuka musi dodawać skrzydeł, aby odrywać nas od tego, co drobiazgowo, ku temu, co wieczne, ku jedności z Bogiem, ku kontemplacji tkwiącej w człowieku”⁷⁴.

Tworzący „Moje Pismo Tęcza” starają się zaspokajać artystyczne potrzeby dziecka. Bogata wyobraźnia redaktorów i grafików, stosowanie barwnych ilustracji i piękna szata graficzna z pewnością skutkuje pobudzaniem edukowanych do coraz większego angażowania się w wykonywanie zleczanych zadań. W ten sposób urzeczywistniają oni powszechnie uznawaną opinię pedagogów dziecięcych, że sztuka odwołuje się wprost do wyobraźni ludzi; odpowiada ona zatem naturalnemu porządkowi rozwoju człowieka (szczególnie w edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej) oraz stworzonej przez niego kultury. Tak realizowane wychowanie estetyczne polega na wyrabianiu wrażliwości na

⁷² Por. T. Ruciński, MPT 2003, nr 7-8, s. 2-3.

⁷³ Por. tenże, MPT 2004, nr 7-8, s. 11.

⁷⁴ A. Bałoniak, Ciało człowieka dziełem sztuki czy przedmiotem użycia?, „Katecheta” 1999, nr 12, s. 46.

wartości estetyczne w muzyce, plastyce i innych dziedzinach sztuki - kształtowanie pewnego poziomu kultury estetycznej dziecka.

Najmłodszy poznają różne dziedziny sztuki – architekturę, rzeźbę, malarstwo, poezję i muzykę. Dowiadują się, że godne i stylowe budowle sakralne, przedstawiające sylwetki świętych piękne obrazy i ubrane w szatę dźwiękową słowa pomagają wznosić się w świat nadprzyrodzony i ukierunkowują człowieka na wartości nieprzemijające. W ten sposób ich edukacja religijna nie ogranicza się do przekazywania prawd wiary i zdobywania umiejętności praktyk religijnych; jest nią także – zgodnie z nauczaniem Kościoła – wychowanie człowieka do wrażliwości na piękno.

Formy przekazu użyte w „Moim Piśmie Tęcza”

O wartości czasopisma religijnego dla dzieci świadczy też bogactwo i różnorodność stosowanych w nim metod wychowawczych. Wiek przedszkolny i wczesnoszkolny adresatów „Mojego Pisma Tęcza” determinuje autorów pisma do zastosowania odpowiednich metod. Należą do nich te, które treści religijne – trudne i abstrakcyjne dla dzieci – przedstawia w sposób konkretny, prosty i zrozumiały.

Metody edukacji religijnej najczęściej spotykane w prezentowanym dwumiesięczniku można posegregować na cztery grupy:

- zastosowanie form literackich,
- użycie ilustracji i obrazów,
- proponowanie gier i zabaw,
- stosowanie innych metod aktywizujących.

Najczęściej używanymi formami literackimi są: opowiadania (zarówno dotyczące wydarzeń historycznych, jak i współczesnych), utwory poetyckie (wiersze zamieszczane są zazwyczaj na ostatniej stronie zeszytu i nawiązują do jego głównego tematu)⁷⁵, bajki (obecne w nich odwołanie się do świata fantazji i dziecięcych marzeń prowadzi do znajdującego zastosowanie w codziennym życiu morału)⁷⁶.

⁷⁵ Najczęściej publikowana jest poezja Małgorzaty Nawrockiej. Autorka napisała na przykład: na czas lata i wakacji – Lato z Panem Bogiem, MPT 2005, nr 7-8, s. 32; na Rok Wiary – Wierzę, MPT 2012, nr 9-10, s. 32; Za drzwiami wiary, MPT 2013, nr 1-2, s. 32; na czas Bożego Narodzenia – Pastoralka, MPT 2011, nr 11-12, s. 32.

⁷⁶ M. Bobowska, Przyjaźń to trwanie, MPT 2012, nr 5-6, s. 2-3. Opis zdarzeń kończy się wskazaniem: „No widzisz! Jak dobrze ufać przyjaciółom!”.

W tym miejscu warto zatrzymać się przy opowiadaniach, które przedstawiają zdarzenia opisane na kartach Starego i Nowego Testamentu. Ich autorzy – posługując się tym najprostszym sposobem przekazu historii zbawienia – wiernie prezentują opisane tam fakty. Czynią to własnymi słowami, dostosowanymi do wieku adresata. Opowiadania wydarzeń z Pisma Świętego stanowią jeden z podstawowych cykli omawianego dwumiesięcznika. Nosi on tytuł „Opowiedz mi Biblię”. Każde opowiadanie – z podanym konkretnym rozdziałem i wersetem biblijnej księgi, którego dotyczy – rozpoczyna się od krótkiego wprowadzenia, nawiązującego do aktualnej sytuacji dziecka. Potwierdzenie i ilustrację wskazanej praktyki może stanowić przykład wprowadzenia do opowiadania o Ostatniej Wieczerzy, podczas której Pan Jezus podzielił się z ludźmi samym sobą: „Dla kogoś, kto nie jest skąpcem, chytrusem czy sobkiem, łatwo jest się podzielić kanapką, batonem, chipsami, a nawet jednym jedynym tik-takiem. Trudniej jest już podzielić się mamą lub tatą, gdy się ma siostry i braci, a każdy chce, by mama była tylko dla niej czy dla niego”⁷⁷.

Do każdego z takich opowiadań dołączony jest specjalny tęczowy znak graficzny (umieszczony w prawym dolnym rogu strony, na której kończy się tekst), zawierający skierowaną do opiekunów propozycję wykonania przez nich zadania. Zawiera ono podsumowanie prezentowanego tematu i propozycję zastosowania jego treści w praktyce. Dla przywołanego powyżej opowiadania o Postaciach Eucharystycznych, w których obecny jest Pan Jezus, polecenie z tęczowego narożnika brzmi: „Przygotuj dziecko do uczestniczenia we Mszy św. i zwróć uwagę na obecność żywego Pana Jezusa pod postaciami chleba i wina”⁷⁸. Inne propozycje zadań, dzięki którym najmłodszy nie tylko poznają biblijną naukę, lecz także jej zastosowanie w codziennym życiu, brzmią:

- *Zwróć uwagę na wartość ciszy w kontakcie z Bogiem*⁷⁹ (o Janie Chrzcicielu i pustkowiu),
- *Pomódl się z dzieckiem za Ojca Świętego Benedykta XVI*⁸⁰ (o św. Piotrze – opoce, czyli skale),
- *Postaraj się dziecku na dobranoc przeczytać fragment Ewangelii*⁸¹ (o nakaź Chrystusa dotyczącym rozgłaszania Ewangelii).

⁷⁷ T. Ruciński, Podzielił się ..., dz. cyt., MPT 2009, nr 3-4, s. 6.

⁷⁸ Tamże, s. 7.

⁷⁹ Tenże, O Janie, co był głosem, MPT 2009, nr 9-10, s. 7.

⁸⁰ Tenże, Jesteś opoką, czyli skałą, MPT 2012, nr 5-6, s. 7.

⁸¹ Tenże, Rozpowiadajcie!, MPT 2012, nr 7-8, s. 7.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że powyżej tęczyowych narożników z poleceniem dla opiekunów znajduje się (także wyróżnione jaskrawymi kolorami) odesłanie do stron z treściami przeznaczonymi właśnie dla nich: „Informacja dla rodziców w dodatku pedagogicznym”⁸².

Niemalże w każdym zeszytcie „Mojego Pisma Tęcza” publikowane są również opowiadania współczesne, których bohaterami czyni autor – br. Tadeusz Ruciński ze Zgromadzenia Braci Szkół Chrześcijańskich – przede wszystkim dzieci. Teksty te nawiązują do konkretnych sytuacji z codziennego życia i przyczyniają się do religijnej edukacji dziecka; zawsze przekazują zamysł Stwórcy odnośnie do ludzkiego życia: uczą wykorzystania czasu wolnego, zachęcają do pomocy bliźnim, pomagają we właściwym reagowaniu na trudne sytuacje, prowadzą do zachwytu nad pięknem przyrody i wrażliwości na to, co nadprzyrodzone w świecie.

Zaletą omawianego pisma jest „jego oprawa plastyczna, dostosowana do wymagań dziecięcej wyobraźni. Pobudza ją – nie zastępuje! Pozostawia miejsce na swobodną zabawę, rozwija zmysł estetyczny, sprawność manualną, uczy myślenia obrazami. Całość zaś zgodna jest ze starą i sprawdzoną w praktyce zasadą: «bawiąc – uczyć»”⁸³.

Obraz jest najprostszą i najbardziej ulubioną formą przekazu dla dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Dziecko najpierw widzi obraz czy ilustrację, a dopiero później sięga do tekstu. Analizując wykorzystane w „Moim Piśmie Tęcza” ilustracje, na pewno trzeba zwrócić uwagę na ich pomysłowość. Znajdują się w nim kolorowe komiksy ukazujące życiowe sytuacje oraz barwne ilustracje do opowiadań biblijnych. Nie brakuje również przykładów sztuki sakralnej i prezentowania chrześcijańskich symboli. Odpowiedzialni za plastyczną stronę pisma graficy stosują formę *collage*, łącząc fotografię z rysunkiem czy malarstwem.

Z kolei wśród wielu gier i zabaw aktywizujących na szczególną uwagę zasługują te o charakterze konkursów (jako przykład można tu chociażby wskazać dwa z zeszytu na okres Narodzenia Pańskiego: pierwszy – z zawieszonych na choince słów ułożyć pierwszą zwrotkę kolędy, drugi – przedstawić Boże

⁸² Por. MPT 2010, nr 3-4, s. 3, 5, 7; MPT 2010, nr 7-8, s. 3, 5, 7. Odesłanie do „Dodatku pedagogicznego” (z podaniem stron właściwego tekstu) czynione jest kilkakrotnie.

⁸³ K. Woynarowska, „Moje Pismo Tęcza” – już w sprzedaży, „Niedziela” 1993, nr 9, s. 12.

Narodzenie za pomocą dowolnej techniki plastycznej⁸⁴), quizy o tematyce biblijnej⁸⁵, rebusy, przeznaczone do ułożenia rozsypanki oraz gry w labirynt. Twórcy analizowanych stron dla najmłodszych wiedzą, że dziecko uczy się przez aktywność, a do niej potrzebny jest dostarczany z zewnątrz (przez kogoś lub coś) bodziec. Element zdrowej rywalizacji zdecydowanie pozytywnie wpływa na rozwój dziecka, a ponadto pozwala na szybsze zapamiętanie przyswajanej wiedzy.

Najbardziej aktywizującą metodą zaproponowaną dziecku w „Moim Piśmie Tęcza” jest przeznaczone do samodzielnego wykonania zadanie. Polega ono na zbudowaniu szopki bożonarodzeniowej⁸⁶, ozdobnej ramki na Dzień Matki, makiety sanktuarium na Jasnej Górze, adwentowego lampionu, mapy apostołskich podróży św. Pawła, zegara wielkopostnych postanowień, rozkładanki ze stacjami Drogi Krzyżowej⁸⁷, kolekcji mody wakacyjnej. Czas wykorzystany na wykonywanie tych poleceń służy edukacji religijnej, dokonującej się przez manualne ćwiczenia. Warto w tym miejscu wspomnieć, że dodatkowym atutem i bodźcem wyzwalającym aktywność najmłodszych są przeznaczone dla nich kolorowanki i – dla trochę starszych – przepis y kulinarne.

Wykorzystywanie „Mojego Pisma Tęcza” w praktyce

Po omówieniu treści i metod stosowanych w „Moim Piśmie Tęcza” należy wskazać na możliwość wykorzystania czasopisma w edukacji religijnej dzieci przez środowiska wychowawcze.

Pierwszym i najważniejszym środowiskiem rozwoju dziecka jest jego rodzina. Wspólnota ta, korzystając z propozycji dwumiesięcznika, może realizować takie zadania edukacyjne, jak:

- poznawanie Boga;
- nauka modlitwy i o modlitwie;

⁸⁴ Por. Konkursy, MPT 2003, nr 11-12, s. 31. Na wskazanej stronie znajdują się dwa konkursy: pierwszy – z zawieszonych na choince słów ułożyć pierwszą zwrotkę kolędy, drugi – przedstawić Boże Narodzenie za pomocą dowolnej techniki plastycznej.

⁸⁵ Por. Quiz, MPT 2004, nr 1-2, s. 21 (Quiz sprawdza wiedzę starotestamentalnego opowiadania o Rut, zamieszczonego w zeszycie na wcześniejszych stronach); Quiz, MPT 2003, nr 7-8, s. 20 (dotyczy opowiedzianych wcześniej wydarzeń z Wj 2, 1-10).

⁸⁶ Por. MPT 2011, nr 11-12; MPT 2012, nr 11-12, s. 11-22.

⁸⁷ Por. T. Ruciński, M. Niebudek, G. Kołek, Idę za Jezusem Drogą Krzyżową, MPT 2006, nr 3-4, s. 11-22.

- coraz bardziej świadome uczestniczenie w liturgii i poznawanie życia Kościoła;
- wprowadzenie do chrześcijańskiego światopoglądu;
- budowanie mocnej wiary i miłością wspólnoty rodzinnej.

„Moje Pismo Tęcza” dostarcza rodzicom gotowych pomocy do przekazywania dzieciom podstawowej wiedzy o Bogu i ludzkim życiu. Dzięki zawartym tam treściom mogą oni wypełniać zadania pierwszych wychowawców chrześcijańskich (znajdują odpowiedź na pytanie: co i jak mówić o Bogu). Wówczas łatwiej będzie im zrealizować skierowane do nich przez Jana Pawła II wezwanie: „musicie czynić wszystko, aby Bóg był obecny i czczony w waszych rodzinach. Nie zapominajcie o wspólnej codziennej modlitwie, zwłaszcza wieczornej; o świętowaniu niedzieli i uczestniczeniu we Mszy świętej niedzielnej. Jesteście dla swoich dzieci pierwszymi nauczycielami modlitwy i cnót chrześcijańskich i nikt was w tym nie może zastąpić. Zachowujcie religijne zwyczaje i pielęgnujcie tradycję chrześcijańską”⁸⁸. Zaglądając do „Dodatku pedagogicznego”, rodzice mogą realizować właściwe im zadania coraz skuteczniej – unikając problemów lub znajdując ich rozwiązanie. W ten sposób łatwiej jest im wypełniać wszystko to, do czego zadeklarowali się przy zawieraniu sakramentalnego związku małżeńskiego i przy chrzcie każdego ze swoich dzieci – wychowania po katolicku potomstwa, jakim ich Bóg obdarza.

Kolejnym szczególnym miejscem do wykorzystania czasopisma jest katecheza. Znajdujące się w nim teksty mogą stanowić odpowiednią ilustrację do zaplanowanego i realizowanego tematu jednostki lekcyjnej. Doskonałą rolę pełnią tu opowiadania współczesne, które podejmują tematy z życia dziecka i w związku z tym mogą być zastosowane w członie katechezy odnoszącym się do egzystencjalnego doświadczenia uczniów. Rozmaitość pomocy zawartych w „Moim Piśmie Tęcza” pozwala wskazać na nie jako ubogacające warsztat pracy każdego katechety.

Ponadto pismo może być pomocne w pozakatechetycznej pracy wychowawczej przedszkoli i szkół. Zawarte w nim materiały mogą służyć jako elementy dekoracji i gazetek ściennych. Kolorowanki, wycinanki, plansze do wykonania ciekawych makiet nadają się do wykorzystania na zajęciach plastycznych. Podane scenariusze uroczystości religijnych zawsze stanowią propozycje akademii z okazji przypadających świąt. Posługiwanie się tymi treściami świadczyć będzie o zrozumieniu nauczania Papieża Polaka: „Szkoła winna stać się kuźnią

⁸⁸ Jan Paweł II, Homilia skierowana do nauczycieli i wychowawców (Łowicz, 14.06.1999), „Katecheta” 1999, nr 7-8, s. 5.

cnót społecznych tak bardzo potrzebnych naszemu narodowi. Trzeba, aby ten klimat przyczynił się do tego, by dzieci i młodzież mogły otwarcie przyznawać się do swoich przekonań religijnych i zgodnie z nimi postępować. Starajmy się rozwijać i pogłębiać w sercach dzieci i młodzieży uczucia patriotyczne i więź z Ojczyzną⁸⁹.

Na koniec nie wolno zapomnieć o tym, że „Moje Pismo Tęcza” to doskonała pomoc w edukacji religijnej dziecięcych grup parafialnych. Jego treści mogą pomagać w Mszach św. z udziałem dzieci. Opracowania i przykłady z życia najmłodszych nadają się do wykorzystania w homiliach takich celebracji eucharystycznych. Zabawy, ilustracje, konkursy zamieszczone w czasopiśmie, to doskonała pomoc podczas spotkań formacyjnych dziecięcych grup, a propozycje samodzielnego wykonania manualnych ćwiczeń są tworzywem do zajęć w świetlicach parafialnych. Zamieszczane w „Dodatku pedagogicznym” materiały stanowią pomoc w opracowaniu tematów prowadzonych w parafiach katechez dla rodziców⁹⁰.

Wskazane możliwości ukazują znaczącą rolę i wkład rzeczonoego pisma w edukację religijną dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym. Jego treści pozwalają – zarówno dzieciom, jak i rodzicom – nie tylko na przybliżenie prawd wiary, lecz także na przygotowanie się do ich świadomego przeżywania na co dzień. Przedstawiona powyżej prezentacja potwierdziła, że dwumiesięcznik realizuje przyjęte przy jego powstawaniu cele: „wprowadza dziecko w modlitwę, pomaga poznać świat Biblii i podstawowe prawdy Bożego objawienia, zawiera wiadomości dla rodziców z zakresu wiedzy religijnej, przyczynia się do umocnienia więzi rodzinnej, rozwija sprawności manualne, rozwija zmysł estetyczny i uczy myśleć obrazami”⁹¹. Pismo jest zatem „narzędziem ewangelizacji, a tym samym umocnieniem chrześcijańskiej nadziei w ludzkich sercach. (...) Boża miłość będzie nieustrudzenie szukała dróg i sposobów dotarcia do serca człowieka. Media mogą być jedną z tych dróg, ale tylko wtedy, gdy będą się nimi posługiwać ludzie, których serce otwarte jest na Boga”⁹². Bezspornie

⁸⁹ Tamże, s. 6.

⁹⁰ Wśród tematów zaproponowanych rodzicom w 2012 roku znajdują się między innymi: Pierwsza Komunia św. w rodzinie, „Dodatek Pedagogiczny”, MPT 2012, nr 5-6, s. 2-3; Wróg serca nr 1, „Dodatek Pedagogiczny”, MPT 2012, nr 7-8, s. 4; Rok Wiary, „Dodatek Pedagogiczny”, MPT 2012, nr 9-10, s. 2-3; Granice szansą rozwoju dziecka, „Dodatek Pedagogiczny”, MPT 2012, nr 11-12, s. 2.

⁹¹ Warunki prenumeraty „Mojego Pisma Tęcza”, „Niedziela” 1993, nr 47, s. 17.

⁹² J. Nagórny, Dziecko wśród mediów. Wychowanie w rodzinie do korzystania ze środków społecznego przekazu, Częstochowa 2004, s. 4.

zatem można przyznać słuszność opinii br. Tadeusza Rucińskiego (autora wielu tekstów), że „Moje Pismo Tęcza” „próbuję stać się inspiracją do budowania pomostu nie tylko między dorosłymi i dziećmi, ale i pomostu wspólnej wiary w Boga, który przecież tęczę uczynił znakiem przymierza i nadziei”⁹³.

Fr Paweł Maciaszek: „Moje Pismo Tęcza” in the religious service of educating children

„Moje Pismo Tęcza” (My Magazine Rainbow) plays an auxiliary role in religious education of children. Every issue includes four thematically organized parts: a) getting to know the fundamentals of faith and being guided by them in everyday life, b) shaping the conscience and obeying God’s commandments, c) socio-cultural education, d) bringing out the sensitivity to beauty. The magazine consists of 32 pages and always has a theme connected with e.g. a given liturgical season, an important event in Church or child’s everyday life. It contains a lot of interesting texts, colorful illustrations and tasks to do. There is also a regular column with biblical texts so the meaningful word of God is preached in every issue. The magazine also contains practical guidelines to how to pray, which refer to both personal and common prayers. It is also a common practice to include the content connected with everyday life, performance scripts for different celebrations, guidelines to manual tasks (making models, boards, cut-outs and jigsaws), which all play a double role: not only teach about the world but also encourage to take part in creating its beauty.

In every issue of the presented biweekly there is a four-page “Pedagogical Supplement”. It consists of the texts written by psychologists and teachers on the upbringing of children (e.g. on enjoying little things in life, on consequences of too much exposure to the television and setting limits as a chance for the development of the youngest ones) as well as the deliberations of priests and catechists based on the Christian customs and spiritual life of a family (e.g. on celebrating Sundays or Advent customs). Therefore the magazine can be used at home as well as in kindergartens, first grades at primary school and parish common rooms.

Key words: „My Magazine Rainbow”, religious education, children, magazines for children.

⁹³ Cyt. za: M. Banaszekiewicz, *Moje Pismo Tęcza*, dz. cyt., s. 177.

Nota o autorze:

Ks. Paweł Maciaszek – prezbiter archidiecezji częstochowskiej, absolwent KUL w Lublinie (doktor nauk teologicznych w zakresie teologii pastoralnej – specjalizacja liturgika) i UJ w Krakowie (studia podyplomowe – dziennikarstwo i komunikacja medialna). Adiunkt w Katedrze Teologii Środków Społecznego Przekazu Instytutu Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW w Warszawie oraz wykładowca liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym i Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie. Autor artykułów ukazujących duchowe życie katolików oparte na świadomym, czynnym i pełnym uczestnictwie w liturgii. W jego dorobku naukowym znajdują się także publikacje przedstawiające media jako miejsce chrześcijańskiej formacji społeczeństwa. Zainteresowania: teologia liturgii, teologia mediów, ewangelizacja medialna.